

III.

BADANIE
OKOLICZNOŚCI
I PRZYCZYN
WYPADKÓW
PRZY PRACY

PIP

Uznając wartość życia i zdrowia pracowników za nadrzędny cel, Państwowa Inspekcja Pracy bada wszystkie wypadki śmiertelne, ciężkie i zbiorowe zgłoszone przez pracodawców, zgodnie z ustawowym obowiązkiem. Ze względu na okoliczności

wskazujące na możliwość powtórnego zaistnienia wypadku – o poważniejszych skutkach – badane są także niektóre wypadki lekkie, w szczególności pod kątem zastosowania skutecznych środków profilaktycznych.

Rok	Liczba zbadanych wypadków		Liczba poszkodowanych w wypadkach		
			ogółem	w tym:	
				śmiertelnych	ciężkich
2006	Ogółem	2 408	3 045	521	995
	w tym: wypadki zbiorowe	414	1 051	80	102
2005	ogółem	2 515	3 172	549	1 029
	w tym: wypadki zbiorowe	413	1 070	76	129
2004	ogółem	2 766	3 469	547	1 050
	w tym: wypadki zbiorowe	420	1 123	72	127

Źródło: dane PIP.

W 2006 r. inspektorzy pracy **zbadali okoliczności i przyczyny 2408 wypadków przy pracy**, w wyniku których poszkodowanych zostało 3045 osób, w tym 995 doznało ciężkich uszkodzeń ciała, a 521 poniosło śmierć.

Wypadki zbiorowe były najczęściej powodowane utratą kontroli nad środkiem transportu lub obsługiwany sprzętem ruchomym, wskutek czego 347 osób zostało poszkodowanych, w tym 33 osoby poniosły śmierć.

Blisko 91% poszkodowanych w badanych przez PIP wypadkach stanowili pracownicy. Inspektorzy pracy badali także wypadki (zgłaszane przez pracodawców, inne organy nadzoru i kontroli nad warunkami pracy oraz policję i prokuraturę), w których poszkodowane były również osoby wykonujące pracę na innej podstawie niż stosunek pracy lub samozatrudniające się.

Pracownicy poszkodowani w badanych przez PIP wypadkach zatrudnieni byli głównie w zakładach przetwórstwa przemysłowego (34,6%), a także budownictwa (16,8%), handlu (10,5%), transportu (8,2%), ochrony zdrowia (6,2%), górnictwa (4,0%).

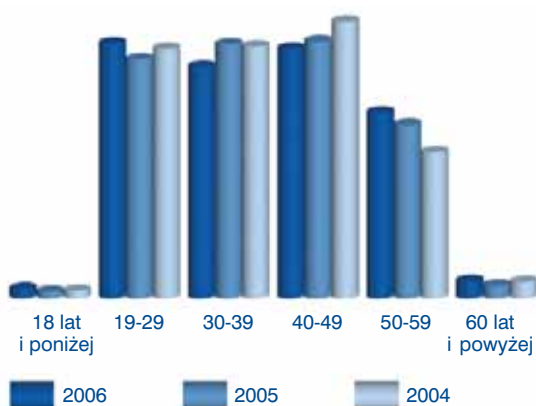
Z kolei zbadane przez PIP wypadki osób świadczących pracę na innej podstawie niż stosunek pracy oraz osób samozatrudniających się, najczęściej miały miejsce w budownictwie (45%), przetwórstwie przemysłowym (14,6%), handlu (13,4%) i obsłudze nieruchomości (11,0%).

W stosunku do lat poprzednich nie zmieniła się zasadniczo struktura wieku poszkodowanych w wypadkach przy pracy badanych przez Państwową Inspekcję Pracy. Niemniej, **odnotowano dalszy wzrost (do 37%) odsetka poszkodowanych o stażu pracy w zakładzie poniżej 1 roku.**

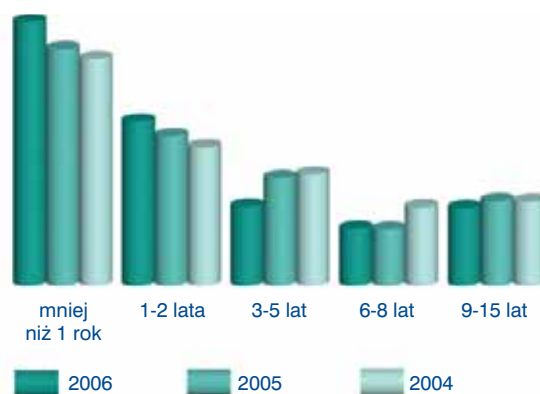
Status zatrudnienia poszkodowanych w wypadkach przy pracy zbadanych przez PIP w 2006 r.	Liczba poszkodowanych			
	ogółem	ze skutkiem śmiertelnym	ciężkie uszkodzenie ciała	lżejsze uszkodzenie ciała
pracownicy	2 778	445	913	1 420
osoby wykonujące pracę na innej podstawie niż stosunek pracy	251	73	73	105
osoby samozatrudniające się	16	3	9	4

Źródło: dane PIP.

Wykres 11. Struktura poszkodowanych w wypadkach (wg wieku)

Wykres 12. Struktura poszkodowanych w wypadkach (wg stażu pracy)

Wykres 13. Najczęściej poszkodowani w wypadkach ogółem – wg zawodów (w%)

Tak jak w latach wcześniejszych, **wypadkom przy pracy najczęściej ulegali robotnicy budowlani, kierowcy pojazdów oraz górnicy**. Przedstawiciele tych grup zawodowych (a zwłaszcza kierowcy) coraz bardziej dominują też wśród śmiertelnych ofiar wypadków.

W 2006 r. nie zmieniła się w zasadniczy sposób struktura wydarzeń powodujących wypadki przy pracy zbadane przez PIP.

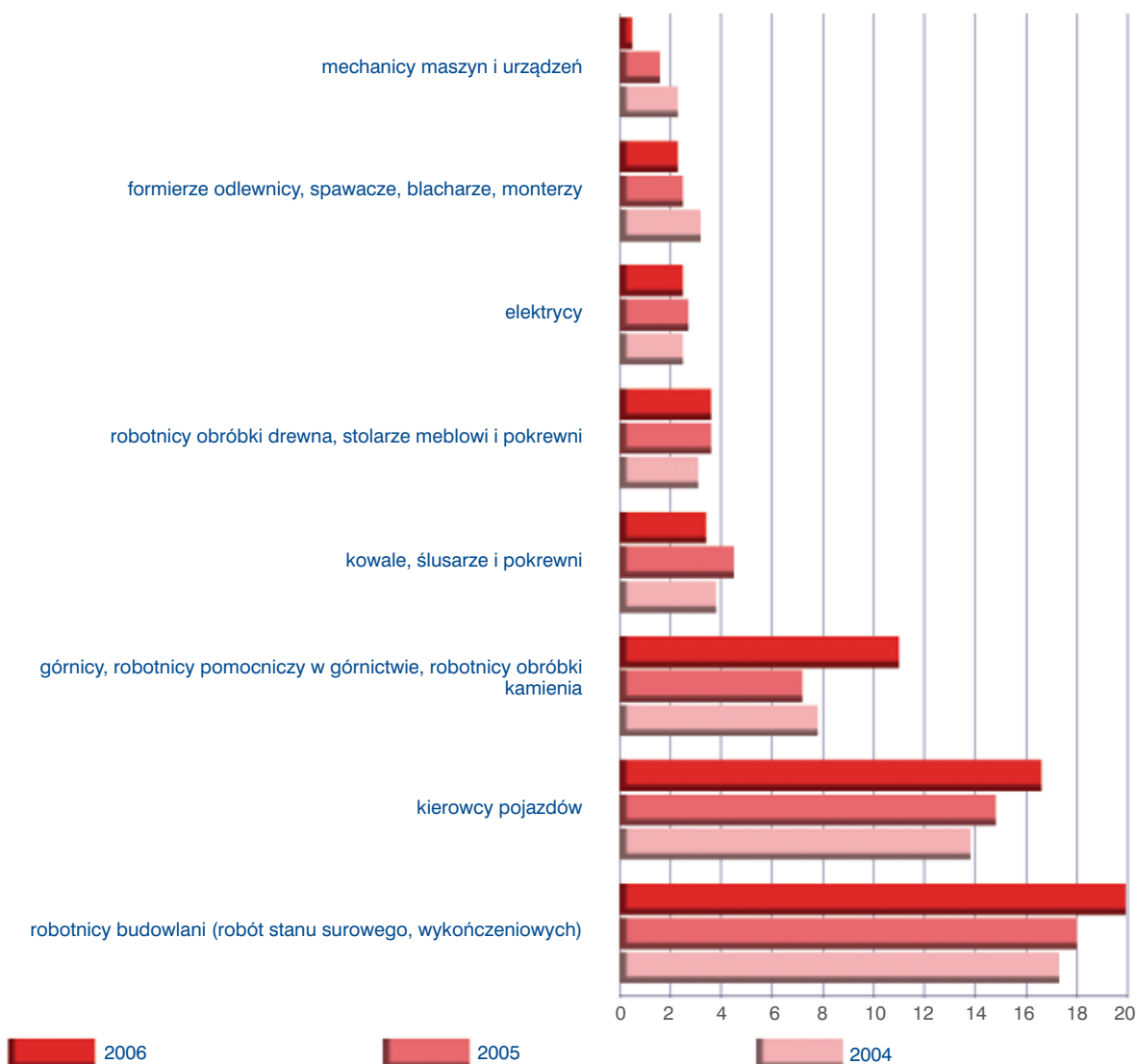
Do poważnych wypadków przy pracy dochodzi najczęściej w związku z *utratą kontroli nad środkami transportu* (głównie pojazdami samochodowymi) lub *sprzętem ruchomym* (np. żurawie samojezdne, ruchome urządzenia podnoszące lub przewożące). Łącznie wskutek tego typu wydarzeń poszkodowanych zostało 581 osób, w tym 136 zmarło, co

oznacza, że prawie co czwarta śmierć w wypadkach (badanych przez PIP w 2006 r.) to skutek utraty kontroli nad środkami transportu.

Aż 70% wszystkich czynników materialnych związanych z *upadkami z wysokości* stanowiły elementy stałe obiektów budowlanych usytuowane nad poziomem ziemi (dachy, okna, schody), a także elementy tymczasowe i przestawne (rusztowania i drabiny). Wskutek upadku z wysokości poszkodowane zostały 364 osoby, w tym 85 zmarło.

Materiały budowlane, elementy montażowe lub narzędzia to główne czynniki materialne w wydarzeniach sklasyfikowanych pod nazwą – *uderzenie przez spadający z góry przedmiot*. Poszkodowanych z tego powodu zostało 249 osób, w tym 48 poniosło śmierć.

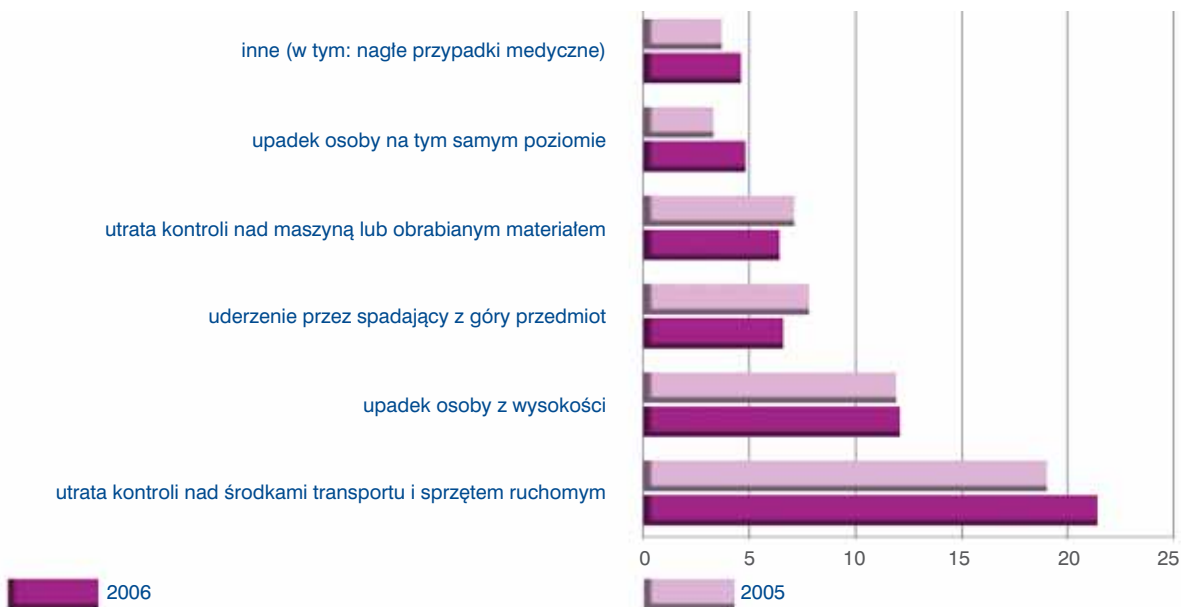
Wykres 14. Najczęściej poszkodowani w wypadkach śmiertelnych – wg zawodów (w %)

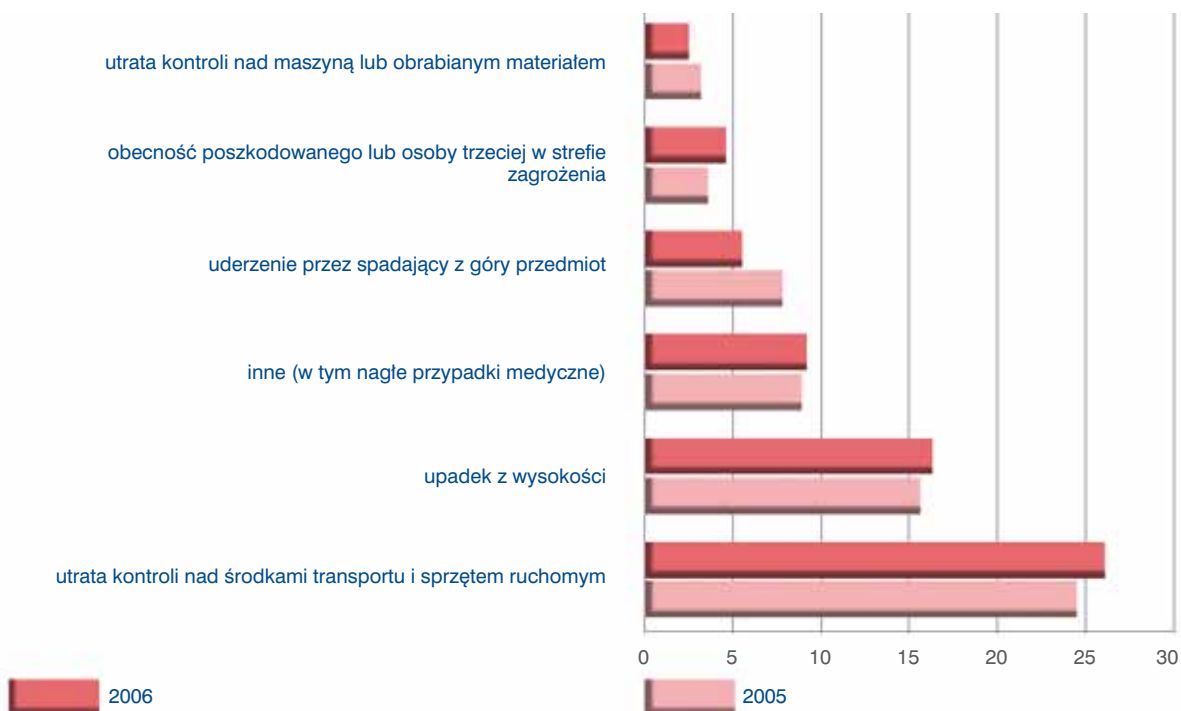
Utrata kontroli nad maszyną lub obrabianym materiałem powoduje takie urazy, jak zmiżdżenie, uderzenie przez obracający się lub opadający przedmiot. W następstwie tego wydarzenia poszko-

dowanych zostało 219 osób (w tym 13 śmiertelnie), które pracowały najczęściej przy pilarkach – 52 poszkodowanych, prasach – 43, frezarkach – 28, strugarkach – 26 oraz piłach – 17.

Wykres 15. Wydarzenia powodujące najwięcej wypadków (w%)

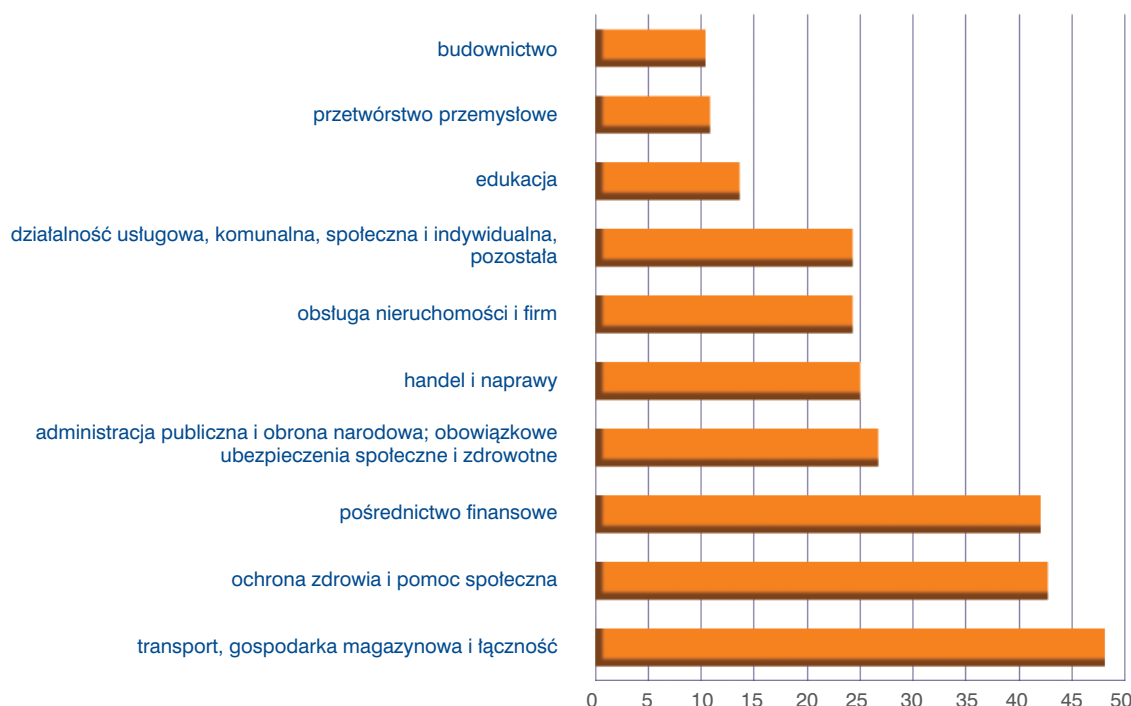
Wykres 16. Wydarzenia powodujące najwięcej wypadków śmiertelnych (w%)

Do **wypadków drogowych** powodujących śmierć lub poważne urazy pracowników, dochodziło najczęściej podczas wykonywania pracy w zakładach prowadzących działalność o charakterze usługowym (transport, pośrednictwo finansowe, handel itp.) lub użytku publicznego (ochrona zdro-

wia, administracja publiczna itp.). Poszkodowani to, oprócz kierowców zawodowych i operatorów sprzętu ruchomego, również lekarze, pielęgniarki, sanitariusze, przedstawiciele ds. handlowych i administracyjnych, pracownicy usług ochrony, kierownicy firm.

Wykres 17. Struktura poszkodowanych w wypadkach wskutek utraty kontroli nad środkami transportu lub obsługiwanym sprzętem ruchomym (zmechanizowanym lub nie) wg sekcji gospodarki narodowej (w %)

Blisko 79% przyczyn wypadków, w których nastąpiła utrata kontroli nad środkami transportu lub obsługiwanym sprzętem ruchomym, wiązało się z niewłaściwym zachowaniem osoby poszkodowanej (m.in.: zaskoczenie niespodziewanym zdarzeniem – 16,3%, zbyt szybka jazda – 11,7%, niedostateczna koncentracja na wykonywanej czynności – 8,5%). Ustalone przyczyny organizacyjne stanowiły 17% ogółu przyczyn, a przyczyny związane ze stanem technicznym pojazdów – 4%. Wypadki drogowe rejestrowane są w zakładowych rejestrach wypadków, jednak pracodawcy nie zawsze mogą skutecznie im zapobiegać – poza rzetelnym przestrzeganiem przepisów o czasie pracy kierowców i dbałością o dobry stan techniczny środków transportu.

W 2006 r. stwierdzono znaczący wzrost liczby wypadków przy pracach budowlanych. Inspektorzy zbadali w tej branży wypadki, w wyniku których poszkodowane zostały 553 osoby (w tym 130 śmiertelnie, a 195 doznało ciężkich obrażeń ciała); byli to głównie pracownicy (79%). O pozostałych poszkodowanych, zatrudnionych w formule cywilno-

prawnej lub samozatrudniających się, uzyskiwano informacje od policji lub prokuratury. **Z danych PIP dotyczących okoliczności i przyczyn wypadków na placach budów w 2006 r. wynika, że udział poszkodowanych o stażu pracy w zakładzie krótszym niż 1 rok wynosił aż 55,2%** (w stosunku do ogółu poszkodowanych) i zwiększył się w porównaniu z rokiem poprzednim o 1,4%. **Spośród 130 ofiar śmiertelnych – 32 osoby poniosły śmierć już w pierwszym tygodniu pracy na budowie.**

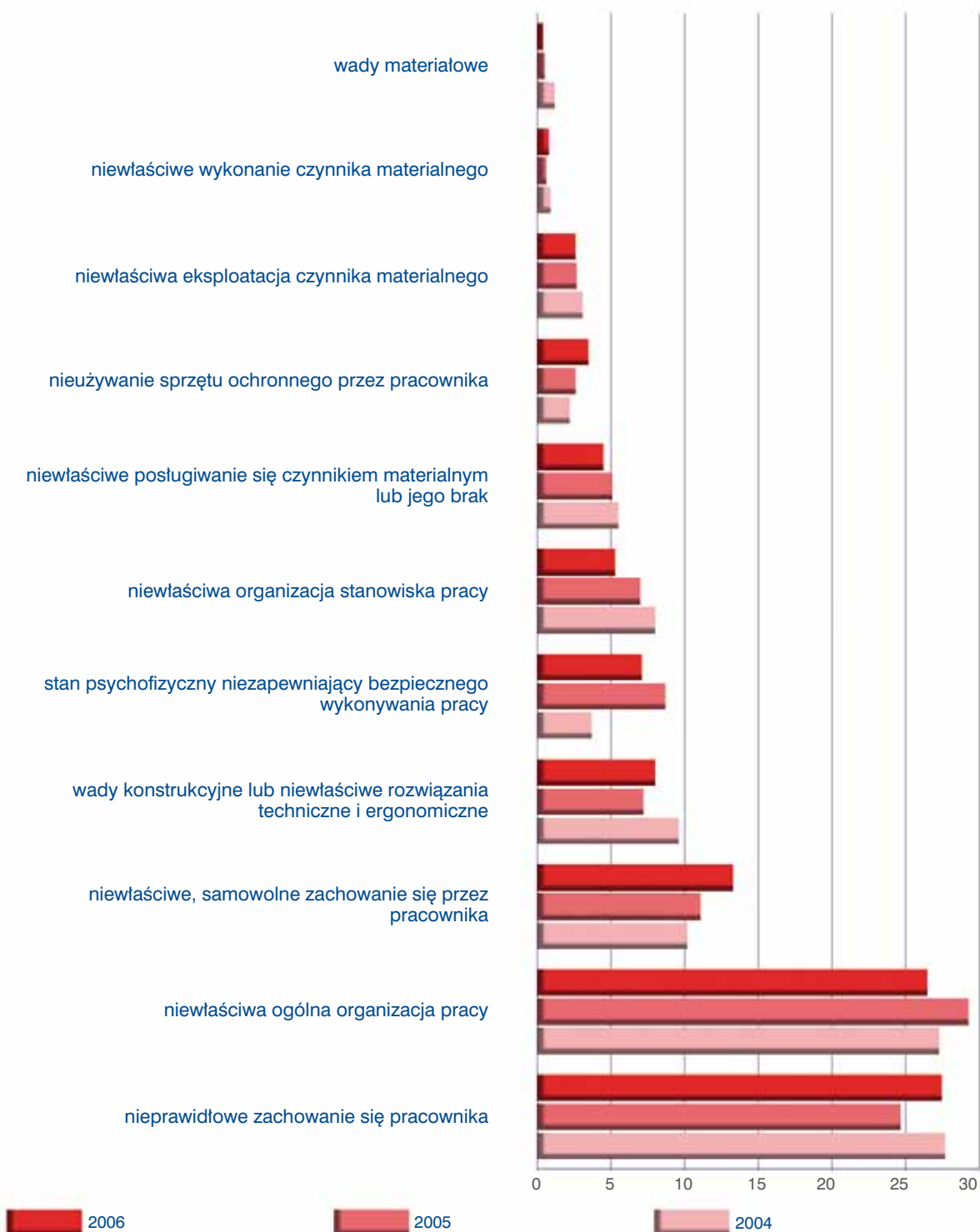
Ustalone przez inspektorów pracy przyczyny omawianych zdarzeń wskazują m.in. na błędy w zakresie przygotowania poszkodowanych do wykonywanej pracy (brak wstępnych szkoleń bhp, informacji o poziomie ryzyka i sposobach bezpiecznego zachowania się na danym stanowisku pracy oraz wiedzy o ewentualnych przeciwwskazaniach do wykonywania pracy na wysokości). Nieprawidłowościom tym z reguły towarzyszy tolerowanie przez bezpośredni nadzór odstępstw od podstawowych zasad bhp.

Poszczególne kategorie przyczyn wypadków przy pracy charakteryzowały się podobnym jak

w minionych latach udziałem procentowym. Według ustaleń inspektorów pracy, przyczyny **techniczne**

stanowiły 12% ogólnej liczby przyczyn, przyczyny **organizacyjne** – 36%, a przyczyny **ludzkie** – 52%.

Wykres 18. Struktura przyczyn wypadków śmiertelnych (w%)

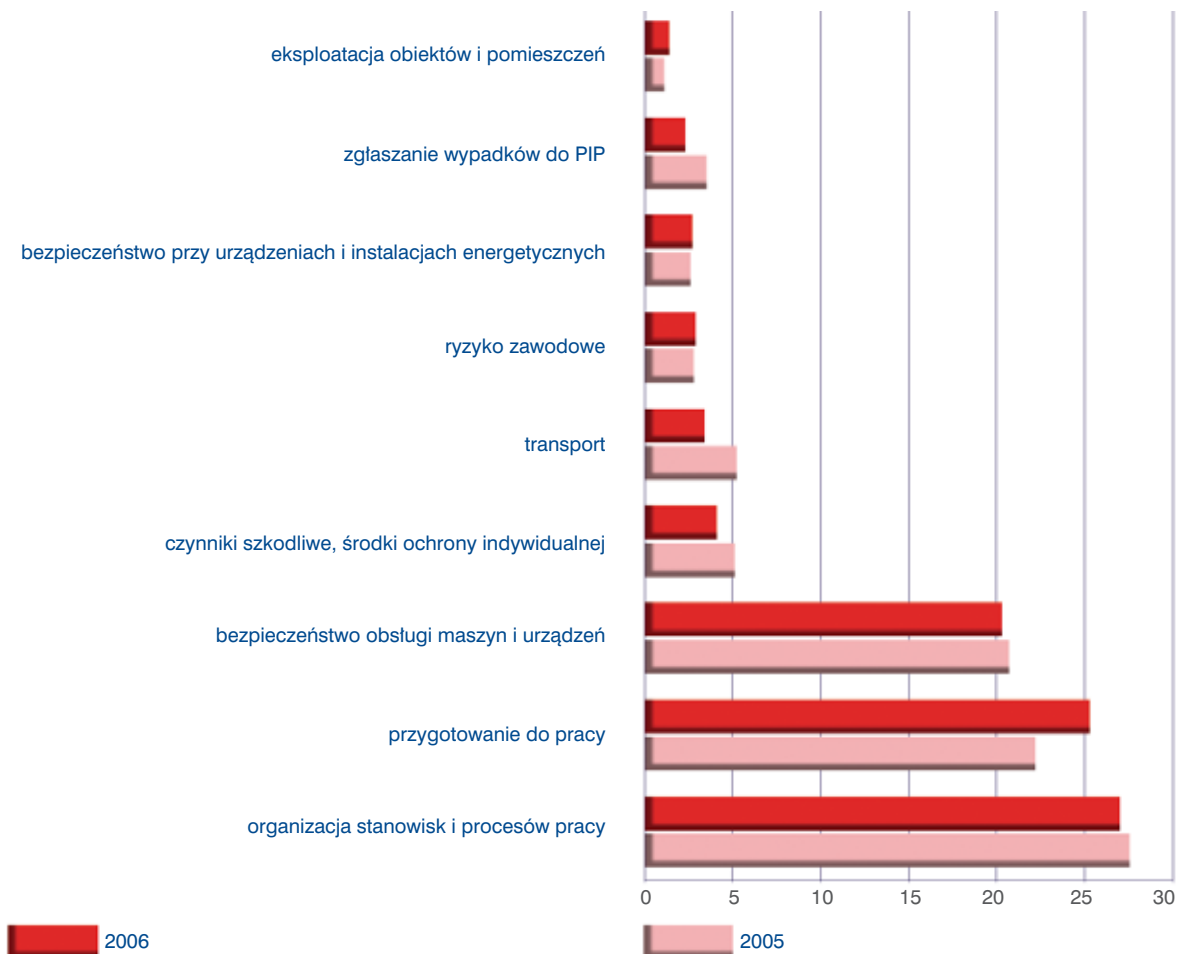
Przyczyny techniczne to w szczególności:

- brak, niewłaściwy dobór lub zły stan techniczny urządzeń ochronnych (osłony zabezpieczające przed dostępem do stref niebezpiecznych, blokady napędu, urządzenia ograniczające wysięg elementów ruchomych itp.) – 31% w grupie przyczyn technicznych;
- niewystarczająca wytrzymałość czynnika materialnego – 11%;
- niewłaściwa stateczność czynnika materialnego (np. brak zamocowania maszyny do podłoża, niewłaściwe położenie środka ciężkości) – 13%;
- ukryte wady materiałowe czynnika materialnego – 6%;
- brak, niewłaściwy dobór lub zły stan techniczny urządzeń sygnalizujących powstawanie zagrożeń – 5%;
- wady konstrukcyjne czynnika materialnego – 7%.

Przyczyny organizacyjne:

- brak nadzoru nad pracownikami – 12% w grupie przyczyn organizacyjnych;
- tolerowanie przez nadzór odstępstw od zasad bezpiecznej pracy – 10%;
- brak lub niewłaściwe przeszkolenie pracowników w zakresie bezpieczeństwa pracy i ergonomii – 9%;
- brak lub niewłaściwe instrukcje bezpiecznej pracy, w tym dot. obsługi maszyn i urządzeń oraz prowadzonych procesów technologicznych – 9%;
- niewłaściwa koordynacja prac zbiorowych (np. na placach budów), wykonywanie pracy w zbyt małej obsadzie – 5%;
- niedostateczna konserwacja oraz niewłaściwe naprawy (remonty) maszyn i urządzeń – 5%;
- niedostateczne przygotowanie zawodowe i brak wymaganych uprawnień kwalifikacyjnych – 4%;

Wykres 19. Obszary naruszeń przepisów bhp – wykroczenia najczęściej popełniane przez pracodawców w związku z wypadkami przy pracy (w%)

- niewyposażenie pracowników w środki ochrony indywidualnej lub niewłaściwy dobór tych środków – 4%;
- brak odpowiednich dojazdów do stanowisk pracy – 3%.

Przyczyny ludzkie:

- nieprawidłowe zachowanie się pracownika, w tym: zaskoczenie niespodziewanym zdarzeniem – 18%, niedostateczna koncentracja uwagi na wykonywanej czynności – 12%, lekceważenie zagrożenia (brawura, ryzykanctwo) – 9%, niezajomość zagrożenia, przepisów i zasad bhp oraz brak doświadczenia – 7% (łącznie ponad 45% w grupie przyczyn ludzkich);
- niewłaściwe, samowolne, zachowanie się pracownika, w tym: przechodzenie, przejeżdżanie lub przebywanie w miejscach niedozwolonych; wejście, wjechanie w obszar zagrożony bez upewnienia się, czy nie ma niebezpieczeństwa; wykonywanie czynności bez usunięcia zagrożenia (np. niewyłączenie maszyny, napięcia), niewłaściwe operowanie kończynami w strefie zagrożenia – 14%;
- niewłaściwe posługiwanie się czynnikiem materialnym (np. niewłaściwe uchwycenie narzędzi, wykonywanie pracy niewłaściwymi narzędziami, nieodpowiednie zabezpieczenie czynnika, np. niezaciągnięcie hamulca) – 6%;
- nieużywanie sprzętu ochronnego przez pracownika – 3%.

Po przeanalizowaniu okoliczności i przyczyn wypadków inspektorzy pracy wydali 2933 **decyzje**, a w wystąpieniach skierowali 3249 **wniosek** o usunięcie naruszeń prawa. Ponadto, w związku ze stwierdzeniem 1928 wykroczeń przeciw prawom pracowniczym w obszarze bezpieczeństwa i higieny pracy nałożyli 959 **mandatów karnych** na łączną kwotę 742 tys. zł. Skierowali także 124 **wnioski do sądów grodzkich** o ukaranie osób winnych popełnienia wykroczeń; sądy rozstrzygnęły dotychczas 96 wniosków i nałożyły kary grzywny w łącznej kwocie 122 030 zł. W 26 sprawach inspektorzy **zawiadomili prokuraturę** o podejrzeniu popełnienia przestępstwa (do chwili opracowania sprawozdania – w jednej sprawie sąd wymierzył karę pozbawienia wolności; cztery akty oskarżenia skierowali prokuratorzy do sądów, natomiast w siedmiu sprawach wszczęte zostało postępowanie – po zażaleniu na brak reakcji ze strony prokuratury, w dwóch – prokuratorzy odmówili wszczęcia postępowania).

W 2006 r. inspektorzy PIP zbadali także przyczyny 25 **zdarzeń potencjalnie wypadkowych** w zakładach przetwórstwa przemysłowego, na budowach, w placówkach handlowych i usługowych, transporcie i składowaniu oraz w szkołach. Między innymi: do 7 zdarzeń doszło wskutek załamania się

elementów konstrukcyjnych znajdujących się w budynkach; do 6 – wskutek pożaru i zapłonu chemicznej substancji lub wybuchu; do 3 – wskutek utraty kontroli nad sprzętem ruchomym, do 2 – wskutek emisji par i gazów substancji chemicznych.

Przyczyny zbadanych zdarzeń potencjalnie wypadkowych to najczęściej niewłaściwa organizacja pracy (49%), a głównie brak nadzoru lub tolerowanie przez osoby sprawujące nadzór niebezpiecznych metod wykonywania pracy, także brak szkoleń i instrukcji. Na niespełną 1/3 stwierdzonych przyczyn złożyły się zachowania samych pracowników, a 1/5 stanowiły wady konstrukcyjne i materiałowe maszyn i urządzeń.

Państwowa Inspekcja Pracy rozwijając na coraz większą skalę działalność prewencyjną, popularyzuje wśród pracodawców **wiedzę o ekonomicznych skutkach wypadków przy pracy**.

W Okręgowym Inspektoracie Pracy w Białymstoku kontynuowano monitorowanie kosztów wypadków przy pracy – ponoszonych tak przez pracodawców, jak i całe społeczeństwo (koszty świadczeń i leczenia) – według metody opracowanej przez Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy. Szczególną uwagę zwrócono na koszty wypadków w budownictwie (obliczono koszty ok. 25% wypadków przy pracy w budownictwie na terenie woj. podlaskiego). Uzyskane w ten sposób dane wykorzystywane są w działalności prewencyjnej, adresowanej do pracodawców zainteresowanych poprawą bezpieczeństwa pracy, także w aspekcie ograniczania kosztów wypadków.

Do pracodawców, organizacji pracodawców i związków zawodowych oraz organów władzy terenowej skierowano w roku sprawozdawczym ok. 1000 *pism informujących* o przyczynach zbadanych wypadków oraz możliwych do zastosowania środkach profilaktycznych. Adresatami tych pism byli w szczególności pracodawcy, u których – w ocenie inspektorów – mogły występować zagrożenia identyczne lub podobne do tych, jakie w innych zakładach już skutkowały poważnymi wypadkami przy pracy. W roku 2006 ww. pisma w dużej części kierowane były m.in. do firm budowlanych, transportowych, handlowych (supermarkety), zakładów metalowych, firm produkujących żywność.

Organizowano także spotkania z pracodawcami różnych branż i stowarzyszeniami pracodawców, zakładowymi społecznymi inspektorami pracy oraz przedstawicielami związków zawodowych, które poświęcone były przede wszystkim problematyce zapobiegania wypadkom przy pracy.

Na stronach internetowych Państwowej Inspekcji Pracy zamieszczano bieżące informacje o przyczynach zaistniałych wypadków, naruszonych przepisach i błędach popełnionych przez zakładowe zespoły badające wypadki.

W 2006 r. kontynuowano kontrole przestrzegania przez pracodawców przepisów **rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28.07.1998 r. w sprawie ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy oraz sposobu ich dokumentowania, a także zakresu informacji zamieszczanych w rejestrze wypadków przy pracy**. Ocenie poddano 7038 dokumentacji powypadkowych u 1975 pracodawców, zatrudniających łącznie 449,3 tys. pracowników.

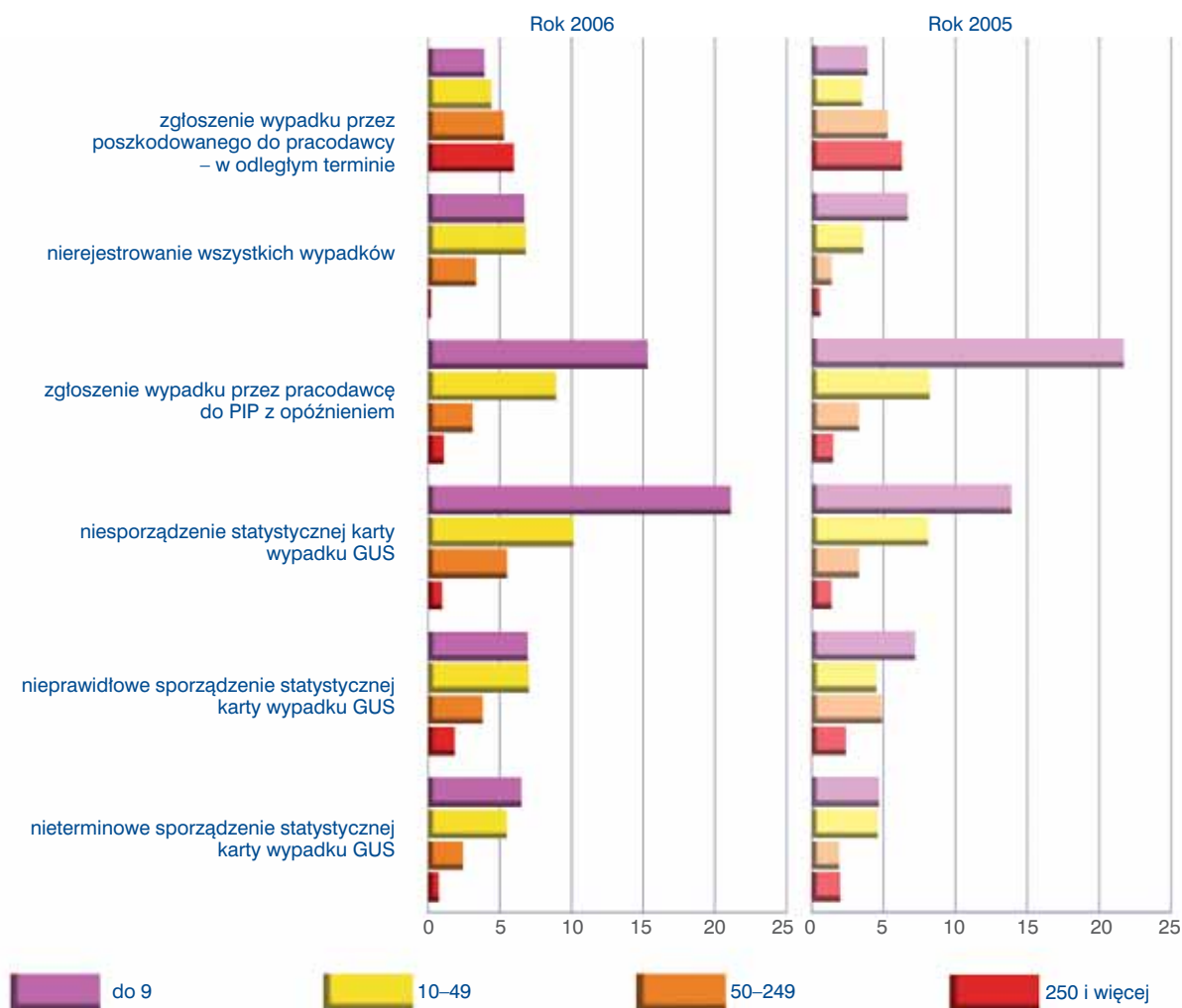
Wyniki kontroli wskazują, że skala nieprawidłowości w zakresie zgłaszania i rejestracji zdarzeń wypadkowych utrzymuje się na poziomie dwóch poprzednich lat.

Nadal najwięcej uchybień w zakresie zgłaszania wypadków organom Państwowej Inspekcji Pracy i sporządzania karty statystycznej GUS

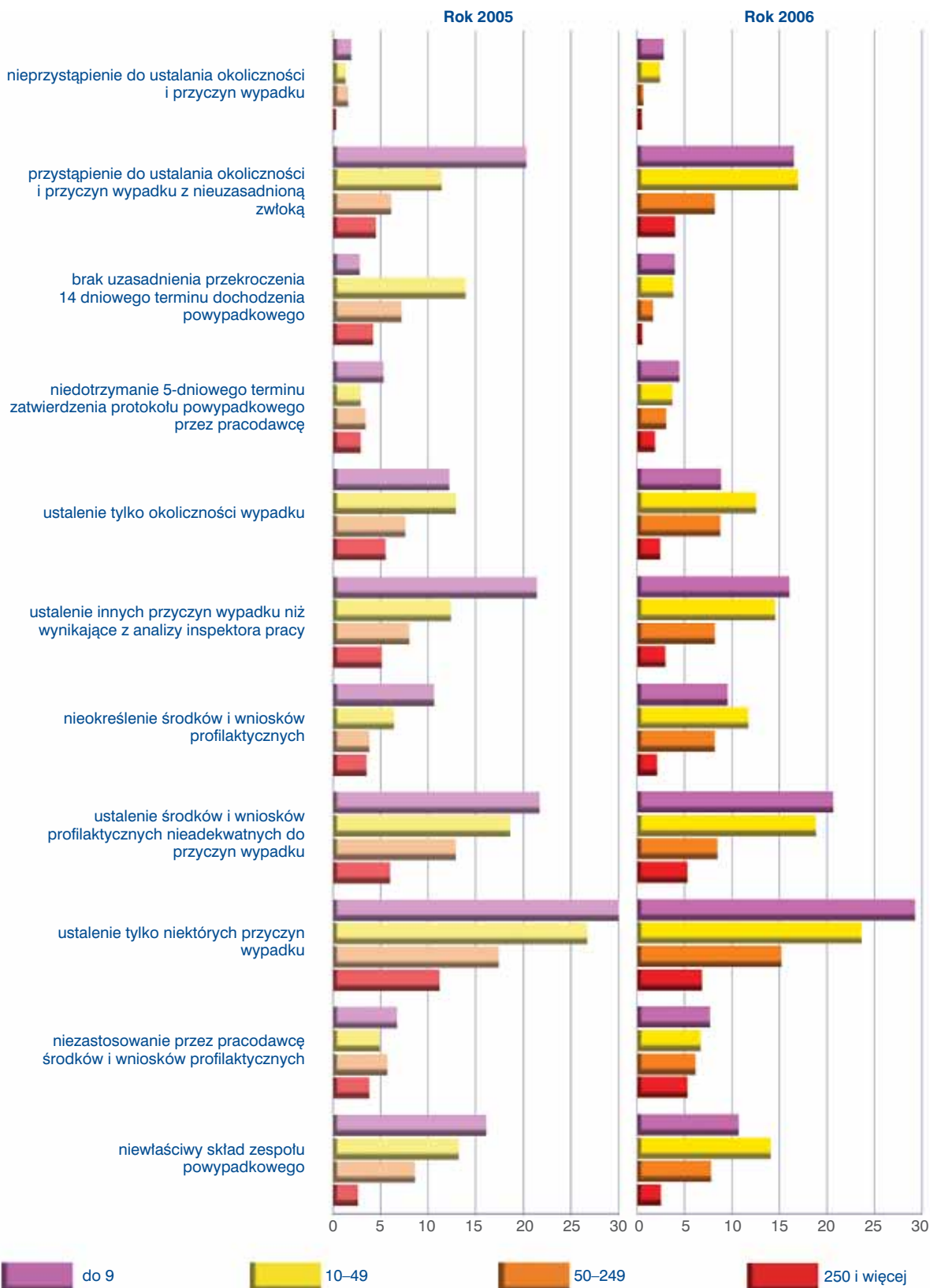
odnotowuje się w mikroprzedsiębiorstwach (do 9 osób) i zakładach zatrudniających 10–49 pracowników. W ocenie inspektorów pracy, nieprawidłowości te mają związek przede wszystkim z niezajomością przepisów prawa pracy przez pracodawców i funkcjonującym w tych grupach zakładów niedoskonałym systemem realizacji zadań w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy.

Okres sprawozdawczy był drugim rokiem obowiązywania nowej karty statystycznej GUS, uwzględniającej wymagania Biura Statystycznego Wspólnot Europejskich – Eurostat. Z kontroli wynika, że najmniej problemów z interpretacją nowej klasyfikacji wypadkowej mają zakłady duże, posiadające zorganizowane służby bhp, najwięcej zaś – zakłady mniejsze, które nie mają obowiązku tworzenia takiej służby.

Wykres 20. Najczęstsze uchybienia w zakresie zgłaszania i rejestracji zdarzeń wypadkowych wg wielkości zatrudnienia (w %)

Wykres 21. Nieprawidłowości w zakresie prowadzenia postępowania powypadkowego (w %)

Podobnie jak w latach poprzednich, inspektorzy pracy ujawnili **wiele nieprawidłowości w zakresie prowadzenia postępowania powypadkowego**, a w szczególności: przystępowanie do dochodzenia z nieuzasadnioną zwłoką, ustalenie tylko części przyczyn **oraz formułowanie nieadekwatnych do stanu faktycznego wniosków profilaktycznych**. Również i w tym obszarze najwięcej nieprawidłowości odnotowano w zakładach zatrudniających do 9 oraz 10–49 osób.

Zdaniem inspektorów pracy, szczególnie w małych zakładach, zespoły powypadkowe, w skład których wchodzi – pracodawca i specjalista spoza zakładu nie ujawniają często przyczyn technicznych i organizacyjnych, wynikających z zaniedbań w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy; **nie wnioskują o wprowadzenie zmian wymagających znacznych nakładów finansowych, sugerując jedynie rozwiązania doraźne, które nie mają istotnego wpływu na stan warunków pracy**.

Wyniki kontroli wskazują, że działania Państwowej Inspekcji Pracy w dziedzinie prewencji wypadkowej, a zwłaszcza akcje promocyjno-informacyjne, powinny być kierowane głównie do małych podmiotów gospodarczych, nieposiadających służby bhp, i polegać na:

- przekazywaniu zrzeczeniom pracodawców, organizacjom związkowym oraz stowarzysze-

niom pracowników służby bhp informacji o zaistniałych wypadkach i katastrofach, ze zwróceniem szczególnej uwagi na ich okoliczności i przyczyny oraz dobór odpowiednich środków prewencyjnych;

- uwzględnianiu problematyki dochodzeń powypadkowych i prewencji wypadkowej w tematyce seminariów, porad, szkoleń i konferencji – organizowanych dla różnych środowisk (pracodawcy, związkowcy, służby bhp, szkoły i inne);
- prowadzeniu poradnictwa dot. wypadkowości, obejmującego zwłaszcza problematykę: kwalifikacji zdarzeń wypadkowych, dochodzeń powypadkowych, obowiązków pracodawców i poszkodowanych, trybu ubiegania się przez poszkodowanych o świadczenia odszkodowawcze;
- udostępnianiu za pośrednictwem strony internetowej Głównego Inspektoratu Pracy i okręgowych inspektoratów pracy przepisów, wzorów dokumentów i innych materiałów z zakresu wypadkowości pracodawcom i służbie bhp oraz rozpowszechnianiu poradników, broszur i innych wydawnictw dotyczących postępowania powypadkowego;
- współpracy z mediami o zasięgu ogólnopolskim i regionalnym w celu upowszechniania informacji o wypadkach przy pracy i katastrofach oraz przedsięwzięciach prewencyjnych.